

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКА НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ МІСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

ФЕДОТОВА ЮЛІЯ ВОЛОДИМИРІВНА

УДК 332.132 : 334.752

**ФОРМУВАННЯ КЛАСТЕРНИХ СТРУКТУР ТА ЇХ ВПЛИВ НА
СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК РЕГІОНІВ**

08.00.05 – розвиток продуктивних сил і регіональна економіка

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Харків – 2013

Дисертацією є рукопис

Робота виконана в Харківській національній академії міського господарства Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник:

доктор економічних наук, професор
Решетило Валентина Петрівна, Харківська національна академія міського господарства Міністерства освіти і науки України, завідувач кафедри економічної теорії.

Офіційні опоненти:

доктор економічних наук, професор
Войнарченко Михайло Петрович, Хмельницький національний університет Міністерства освіти і науки, проректор з науково-педагогічної роботи;

кандидат економічних наук, доцент
Красноносова Олена Миколаївна, Науково-дослідний центр індустріальних проблем розвитку НАН України, старший науковий співробітник (м. Харків).

Захист відбудеться «___» квітня 2013 р. о ___ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.089.01 в Харківській національній академії міського господарства за адресою: 61002, м. Харків, вул. Революції, 12, зал засідання вченої ради.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Харківської національної академії міського господарства за адресою: 61002, м. Харків, вул. Революції, 12.

Автореферат розісланий « ___ » березня 2013 р.

Вчений секретар спеціалізованої вченої ради

Момот Т.В.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Пошук шляхів забезпечення високих темпів економічного зростання поставив перед Україною проблему прискорення переходу до новітніх форм організації економіки, виникнення яких обумовлене логікою сучасної глобальної моделі та якісно новим спрямуванням економічного розвитку. Одними з сучасних типів інтеграційних структур є кластери, що відіграють особливу роль у розвитку територіальних соціально-економічних систем, підвищенні конкурентоспроможності регіонів і країни в цілому, забезпечуючи високі мультиплікативні, кумулятивні та синергетичні ефекти. Значна кількість організацій по всьому світу приймають участь у формуванні кластерних структур, ініціюючи розвиток міжфірмового співробітництва.

Підґрунтям становлення кластерної концепції є вчення Б. Асхайма, Е. Дахмена, А. Ізаксена, А. Маршалла, І. Толенадо, Д. Сольє та Ф. Перру. Їх дослідження дістали подальший розвиток та набули цілісності у роботах М. Портера, який у результаті своїх наукових досліджень довів, що регіональні структури, які не є членами кластеру, можуть в перспективі втратити власну конкурентоспроможність та ринкову стійкість.

Передумовою виникнення кластерної концепції в межах вітчизняної науки слід відзначити роботи М. Колосовського та О. Лібермана щодо територіально-виробничих комплексів, до складу яких входять підприємства зі спільною сировинною та енергетичною базою. Пізніше вирішенням проблем кластеризації регіональної економіки займалися Р. Алямкін, І. Бігун, О. Богма, П. Бубенко, М. Войнаренко, Н. Внукова, А. Голіков, Л. Ганущак-Єфіменко, В. Гоблик, О. Драган, Г. Дугінець, С. Єлецьких, М. Єрмошенко, Т. Жуковська, В. Ільчук, Г. Карпінська, Г. Карпенко, С. Кіндрат, Л. Кноп, О. Красносова, І. Лисенко Є. Матвєєв, Л. Петкова, А. Петруняк, О. Прокопович, О. Похильченко, К. Савін, А. Самарський, Г. Семенов, В. Сергієнко, В. Скостюк, С. Соколенко, О. Тищенко, В. Ціхановська, М. Шерешева, І. Ткачук, І. Шелашова, І. Шпак, В. Чужиков, М. Ярошук та інші дослідники. В їх роботах, з урахуванням специфіки регіонального розвитку України, сформовано потенційну структуру кластерного утворення, відзначено переваги структур такого типу та визначена ефективність їхньої діяльності. Проте на сьогодні вимагає уточнення розуміння особливостей сучасних форм інтегрованих структур кластерного типу; потребують уваги питання створення понятійно-термінологічного апарату, що всебічно описував би специфіку сучасної кластерної структури; обґрунтування принципів та методів створення кластерів; розробки нормативно – законодавчого поля їхнього функціонування. Незважаючи на очевидну перспективність кластеризації для формування регіональних конкурентних переваг, досі залишаються невирішеними і

проблеми та шляхи формування кластерів в сфері житлово-комунального господарства, що обумовлює актуальність теми даного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційна робота пов'язана з основними напрямками наукових досліджень Харківської національної академії міського господарства, і виконана в рамках держбюджетної науково-дослідної теми «Становлення ефективних ринкових інститутів та механізм їх впливу на розвиток міської та регіональної економіки» (номер державної реєстрації 0108U004539, 2008 рік), де автором розроблено моделі кластеризації і сформовано алгоритм створення регіональних кластерів.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є розробка теоретико-методичних положень щодо процесів кластероутворення, визначення ефективності, економічних переваг та ролі кластерних структур у соціально-економічному розвитку регіону.

Досягнення поставленої мети обумовило необхідність сформулювати і вирішити наступні наукові завдання:

1) розглянути сутність і специфіку сучасних кластерів як форми мережевої організації постіндустріальної економіки, та виявити їх переваги порівняно з іншими типами інтеграційних об'єднань;

2) визначити економічну ефективність участі у кластерах для їх потенційних учасників та можливості отримання ними додаткових переваг і синергетичних ефектів;

3) розробити порядок і моделі кластеризації в залежності від рівня соціально-економічного розвитку регіону;

4) виявити роль органів державного управління усіх рівнів в реалізації кластерного механізму;

5) розкрити роль кластеризації у соціально-економічному розвитку регіонів;

6) дослідити порядок та механізм формування кластера у галузі зеленого господарства, визначити критерії оцінки його діяльності та виявити вплив на екологічний стан та соціально – економічний розвиток регіону (на прикладі Харківського регіону).

Об'єктом дослідження є процес формування сучасних регіональних кластерів як форми мережевої організації постіндустріальної економіки.

Предметом дослідження є теоретичні, методичні і практичні аспекти впливу кластерів на соціально-економічний розвиток регіону.

Методи дослідження. Теоретичною й методологічною основою дослідження стали фундаментальні положення економічної теорії, теорій регіонального розвитку, нормативно-правові акти України, дані офіційної статистичної звітності, результати проведених автором наукових досліджень, матеріали науково-практичних конференцій.

Дослідження проблеми базується на діалектичних методах пізнання, які зумовлюють комплексний і об'єктивний характер вивчення поставлених завдань. У процесі дослідження було використано загальнонаукові методи (аналіз, синтез, абстрагування) і спеціальні економічні методи (кількісний і якісний аналіз, економіко-математичне моделювання).

Для досягнення поставленої мети були використанні методи: теоретичного узагальнення – при тлумаченні категорії «кластер»; системного підходу – при визначенні особливостей кластерних структур порівняно з іншими типами об'єднань підприємств; поєднання історичного і логічного підходу – при дослідженні еволюції становлення інтеграційних об'єднань суб'єктів господарювання, узагальнення вітчизняного і світового досвіду функціонування кластерних структур; статистичного аналізу, групування і порівняння – при ранжуванні регіонів України за рівнем соціально-економічного розвитку; економіко-математичне моделювання – для виявлення взаємозв'язку між ступенем озеленення території на базі діяльності кластеру з озеленення і показниками якості життя населення регіонів.

Інформаційну базу дослідження склали матеріали Державного комітету статистики України, Головного управління статистики в Харківській області, фінансово-господарська звітність СКП «Харківзеленбуд» ХМР та ряду підприємств Харківського регіону, бібліографічні джерела, результати власних розрахунків.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в визначенні особливостей сучасних кластерів, розробці їх моделей та типів, обґрунтуванні показників економічної ефективності галузевих кластерів, виявленні напрямів впливу кластерних структур на підвищення рівня соціально-економічного розвитку та екологічної безпеки регіонів, і полягає у наступному:

удосконалено:

- визначення особливостей сучасних структур кластерного типу, що на відміну від існуючих, характеризують їх як якісно нові форми квазіінтегрованих мережевих структур, які поєднують ресурси та компетенції організацій різних юридичних статусів і характеризуються наявністю формальних та неформальних зв'язків, відкритістю, мобільністю і динамічністю структури та спрямовані на посилення конкурентних переваг та інноваційного розвитку регіону;
- моделі кластероутворення, що на відміну від існуючих, враховують: стадію життєвого циклу кластера, кількість та інтенсивність взаємозв'язків всередині структури, тип та специфіку господарської діяльності потенційних учасників кластера; та обґрунтовано, який з типів кластерної політики – каталітичної, підтримуючої, директивної чи інтервенціоністської – доцільно застосовувати у кожній із моделей кластерів, що дозволяє підвищити ефективність процесів

кластеризації з урахуванням досягнутого рівня розвитку та специфіки міжгалузевих зв'язків окремого регіону;

дістало подальшого розвитку:

- систематизація видів синергетичних ефектів, що виникають у процесі кластеризації, до яких поряд з існуючими операційними й інвестиційними ефектами синергії та управлінським синергізмом, включено синергетичний ефект отримання інноваційної квазіренти, синергію збільшення грошового потоку та зниження трансакційних видатків, а також ефект перетікання знань та синергію їх примноження, що доводить економічні переваги кластерних структур порівняно з іншими типами інтеграційних об'єднань;
- система показників економічної ефективності регіональних кластерів, що, на відміну від існуючих, включає: ефект від спільного впровадження інновацій; ефект від застосування аутсорсингу; ефект від розподілу ризиків між учасниками кластера; ефект від спільного використання інфраструктури; ефект від зниження трансакційних видатків; ефект інтеграції у залежності від обраної моделі кластеризації; ефект отримання екологічної ренти та покращення демоекологічного балансу регіону;
- методика розрахунку «зеленого» валового регіонального продукту, яка на відміну від існуючих, враховує коригування фактичної величини валового регіонального продукту на величину зносу основних виробничих фондів та витрат на охорону природного середовища;
- напрями інтенсифікації впровадження кластерних структур в регіонах України на основі подолання асиметричності та нестачі інформації для їх учасників; створення єдиної методики формування та нормативно-правового супроводу діяльності кластерних структур; поглиблення державних кластерних ініціатив та системної кластерної політики на макро- та мезорівні з урахуванням принципів державно-приватного партнерства та забезпечення необхідної інфраструктури для кластерного розвитку.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що теоретичні положення, які захищаються в дисертації, доведено до рівня конкретних практичних пропозицій, які можуть бути використані в діяльності органів виконавчої влади при розробці стратегії реалізації кластерного механізму.

Прикладний характер результатів дослідження підтверджується тим, що вони були використані у системі управління діяльністю СКП «Харківзеленбуд» ХМР (акт № 121 від 17.05.2012 р.), у практиці ТОВ «ПРОФІТА» (довідка №16-01 від 19.04.2012р.) та приватного сільськогосподарського підприємства «фірма «Леон» (довідка №521-Ф від 03.09.2012р.).

Запропоновані науково-методичні положення дисертаційної роботи використовувалися також у Харківській національній академії міського

господарства при викладанні дисципліни «Економічна теорія», «Національна економіка», «Макроекономіка», «Міжнародні економічні відносини» (довідка від 10.10.2012 р.).

Особистий внесок здобувача полягає в розробці моделей кластеризації, алгоритму створення регіонального кластеру з озеленення, формуванні його структури та виявленні позитивного впливу на соціально-економічний та екологічний стан Харківського регіону.

Дисертація є самостійною науковою роботою. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, в дисертаційній роботі використано лише ті положення, що є результатом особистого дослідження автора. Особистий внесок автора в спільні публікації відображено в списку опублікованих праць за темою дисертації.

Апробація і впровадження результатів дисертації. Основні наукові результати дисертаційного дослідження апробовано на 10 міжнародних і всеукраїнських конференціях, зокрема: «Теория и практика экономики и предпринимательства» (м. Алушта, 2009 р.); «Актуальні проблеми економічного і соціального розвитку виробничої сфери» (м. Донецьк, 2009 р.), «Інвестиційні та інноваційні складові розвитку внутрішнього ринку України в умовах глобалізації» (м. Київ, 2009 р.); «Современные проблемы инновационной экономики регионов России» (Російська Федерація, м. Дербент, 2010); «Організаційно-економічні проблеми регіонального розвитку в сучасних умовах» (м. Сімферополь, 2010 р.); «Формування конкурентоспроможного середовища для досягнення світових параметрів факторіальних і результативних показників виробництва» (м. Тернопіль, 2010 р.); «Сучасні проблеми ефективності інвестиційного розвитку підприємств» (м. Харків, 2010 р.); «Екологія. Людина. Суспільство» (м. Київ, 2011 р.); «Актуальні проблеми розвитку галузевої економіки та логістики» (м. Харків, 2011 р.); «Соціально-економічний розвиток України та її регіонів: проблеми науки та практики» (м. Харків, 2012 р.).

Публікації. Основні ідеї, положення і найважливіші результати дисертації опубліковано автором самостійно та у співавторстві в 18 наукових працях, серед яких: 6 статей у наукових фахових виданнях (з них – 4 без співавторів), 10 тез доповідей у матеріалах наукових конференцій; 1 розділ у навчальному посібнику та 1 – у монографії. Загальний обсяг публікацій складає 4,7 друк. аркушів, з яких здобувачу належить 3,2 друк. аркушів.

Структура та обсяг роботи. Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків і викладена на 175 сторінках, у тому числі містить 14 таблиць, 32 рисунка. Список використаних джерел налічує 203 найменування на 22 сторінках. Робота включає 5 додатків, що представлені на 21 сторінці.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертаційної роботи, визначено її мету, завдання та методи дослідження, сформульовано об'єкт і предмет аналізу, представлено наукову новизну та практичне значення одержаних результатів, наведено відомості про структуру, обсяг роботи, публікації та апробацію її результатів.

У першому розділі **«Теоретичні основи дослідження процесів кластеризації»** розкрито сутність та передумови виникнення кластерних структур, розглянуто міжнародний досвід кластеризації; виявлено специфічні риси, переваги та недоліки участі у кластерах порівняно з іншими типами інтеграційних об'єднань.

Факторами актуалізації формування кластерів в умовах постіндустріальної цивілізації виступають: мережевий та глобальний характер економіки; екологізація економічного зростання, що знаходить відображення в концепції сталого розвитку; зростаюча політична та економічна невизначеність і нелінійність розвитку сучасної економіки; посилення інноваційної спрямованості економічних процесів в умовах переходу до п'ятого та шостого технологічних укладів; інтенсифікація міжгалузевих та міжрегіональних зв'язків; поява нових методів і способів управління людським капіталом; необхідність зменшення трансакційних витрат.

У результаті аналізу виділено шість основних характеристик кластерної структури: 1) географічна концентрація підприємств (взаємодія взаємопов'язаних суб'єктів господарювання певної сфери економічної діяльності, можливість використання унікальних природних ресурсів; розповсюдження так званих некодифікованих знань - досвіду, навичок, умінь, які не закріплені формально); 2) спеціалізація (концентрація учасників кластера навколо основного виду економічної діяльності); 3) гетерогенність учасників (наявність у кластері виробничих підприємств, державних органів управління, науково-дослідних інститутів, фінансових установ та інститутів соціального партнерства); 4) переваги співробітництва між учасниками (залучення більш якісних ресурсів, недоступних для використання кожною компанією ізольовано, розподіл економічних ризиків та відповідальність між учасниками кластера); 5) оптимальність розміру, що призводить до виникнення ефектів масштабу, охоплення та синергетичного; 6) інноваційна активність фірм – учасниць (здатність суб'єктів кластерної структури впроваджувати не лише технологічні, а і комерційні та організаційні зміни).

Виявлено, що одними з найбільш суттєвих переваг кластеризації є: збільшення продуктивності праці, зниження трансакційних витрат, підвищення здатності до сприйняття інновацій, отримання кращого доступу до ринків збуту, спеціалізованих постачальників, кваліфікованої робочої сили,

технологічних рішень, економія на масштабах виробництва, а також отримання так званої «інноваційної квазіренти». Інноваційна квазірента виникає у вигляді додаткового прибутку, що утворюється у фазі розподілу кінцевого продукту кластера. Кластер об'єднує підприємства на основі довгострокової наукової та інноваційної програми, коли всі учасники планують свої науково-дослідні та дослідно-конструкторські розробки, виходячи з майбутніх результатів (що є особливо характерним для інноваційних кластерів). Саме в інноваційних кластерах первісні витрати на розробку й освоєння перекриваються додатковим доходом, виникаючим у результаті стрімкого збільшення обсягів виробництва та реалізації і значного зменшення рівня середніх видатків. На відміну від окремих підприємств, квазірента, що виникає в інноваційних кластерах, є стимулом для інноваторів, які йдуть на інноваційний ризик впровадження нової техніки і технології.

У другому розділі «**Аналіз особливостей та проблем кластеризації в економіці регіонів**» розглянуто стан, результати та проблеми впровадження кластерів у різних регіонах України; досліджено залежність типу кластерних структур від рівня спеціалізації регіону і продуктивності його основних галузей; виявлені необхідні умови реалізації кластерного механізму; проаналізовано фактори законодавчого та організаційно-економічного характеру, які стримують розвиток кластеризації в регіонах України; розглянуто п'ять моделей кластеризації в залежності від типу, характеру та інтенсивності взаємодії між учасниками об'єднання, визначено фактори, що стримують розвиток кластерних структур в Україні.

За останні роки кількість кластерів у різних регіонах України зростає, що свідчить про позитивну динаміку цього процесу (рис. 1). Підтверджують свою ефективність вже функціонуючі кластери, такі як: кластер еко-агротуризму «Оберіг»; кластер із виробництва сувенірної продукції «Сузір'я»; кластер «Ліжникарство та інші художні промисли на Прикарпатті»; кластер «Купуй запорізьке – обирай своє»; туристський кластер «Кам'янець»; Хмельницький будівельний кластер; Запорізький кластер сільського машинобудування «АгроБум»; Дніпропетровський машинобудівний кластер; кластер соціального підприємництва «Соціальні ініціативи Севастополя»; екологічні кластери «Вторма - кластер» та «Водні ресурси»; інноваційний кластер «Інтелект-ресурс»; інноваційний кластер «Еко-енерго»; кластер «Євростандарт UA» та інші. Однак існують правові, організаційні та економічні фактори, що стримують подальший розвиток кластеризації в регіонах України.

До *економічних бар'єрів* відносяться: незавершена структурна перебудова економіки регіонів України, що проявляється у тимчасовому характері та нестабільності міжрегіональних зв'язків; імпортно-залежний характер регіонального розвитку; віддаленість та слабка взаємодія між підприємствами

на внутрішньому ринку; відсутність коштів для фінансування кластерних ініціатив і небажання керівництва суб'єктів господарювання йти на ризик через невизначеність перспектив участі у кластерних об'єднаннях; відсутність системної економічної політики підтримки кластеризації на різних рівнях управління.

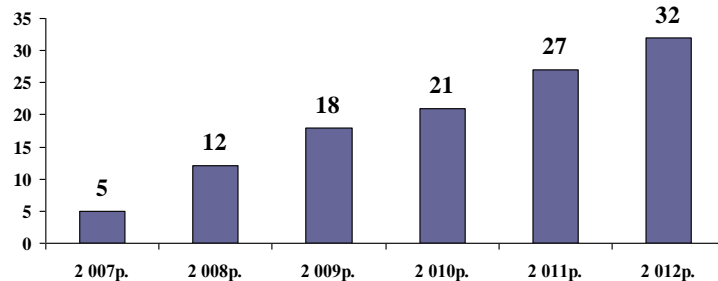

Рис.1. – Динаміка кількості створених інтегрованих структур кластерного типу в регіонах України протягом 2007 – 2012 рр.

Організаційними факторами, що стримують створення кластерів, є: низький ступінь довіри при здійсненні субконтрактації, непрозорість і відсутність однакових гарантій для учасників кластера на випадок недотримання зобов'язань; стійка спрямованість керівників підприємств на ведення бізнесу поодинці, невпевненість у дієвості та перспективності нових підходів до організації господарської діяльності; слабка мотивація у підприємців, які мають різні цільові орієнтири, до об'єднання у кластер; пасивна позиція наукових та освітніх закладів стосовно взаємодії із бізнесовими структурами; відсутність інформаційної бази для потенційних учасників кластерних об'єднань. *До правових бар'єрів* відносяться: відсутність законодавчо закріпленого визначення категорії «кластер» та особливостей регулювання діяльності структур такого типу; наявність проблеми захисту конкуренції при реалізації кластерної політики, що вимагає закріплення інтересів учасників кластера на законодавчому рівні.

Як свідчить проведений аналіз, регіони України з точки зору соціально-економічних, організаційних та інституціональних умов ще не готові до формування інноваційного типу кластерних структур, які функціонують в економічно розвинених країнах. Більшість кластерів в Україні – це, за європейською класифікацією, так звані технологічні кластери. Фахівці Європейської кластерної обсерваторії запропонували за аналогією з «зірковістю» готелів чотириступінчасту градацію кластерів – 0; 1*; 2*; 3*. Питома вага «вищих», інноваційних кластерів (3*) в економіці ЄС є незначною та оцінюється в межах 8% (при питомій вазі у потенціалі території – 1,58%). Натомість кластери 1* (як правило, технологічні), становлять абсолютну більшість – 66% (питома вага в потенціалі території – 13,65%). Кластери другої групи (2*) складають близько 26%. Експерти вважають, що «зірковість» з

часом може змінюватися, отже, потрібний постійний моніторинг цього процесу. За даними Європейської кластерної обсерваторії, на початку 2011 року понад 40% сукупної робочої сили ЄС задіяно на підприємствах, що входять до окремих кластерів. Регіональні відмінності між ними є доволі значними – від 50% створеного валового регіонального продукту в державах–лідерах до 15% у країнах – нових членах Європейського Союзу, що яскраво ілюструє наявність різних моделей кластеризації. Фахівці обсерваторії поділяють всі існуючі приклади кластерних структур на 38 торгових секторів.

Оскільки кластеризація в Україні ще має пройти певні етапи та прямувати від простих структур до більш складних, у дисертації сформовано п'ять можливих моделей кластеризації, які представлені у таблиці 1.

Таблиця 1

Можливі моделі регіональної кластеризації

Тип моделі	Характеристика
$MK_1 = \sum_{i=1}^n K_i,$ <p>де MK_1 – модель кластеризації першого типу; K_i – невеликі фірми-учасники кластера</p>	<p>Придатна для регіонів, які мають низький рівень розвитку, незначну щільність населення та спеціалізацію на сферах промисловості з невисокою матеріалоемністю або на сфері послуг. Державна підтримка реалізується через директивну кластерну політику, спрямовану на інтенсифікацію конкурентних переваг регіону.</p>
$MK_2 = \sum_{i=1}^n K_i + \sum_{j=1}^m F_j,$ <p>де MK_2 – модель кластеризації другого типу; K_i – невеликі фірми-учасники кластера; F_j – фінансові організації – учасники кластера</p>	<p>Застосовується в разі наявності продукції кластера, яка характеризується незначною технологічністю та високим ступенем реагування на коливання попиту. Доцільно здійснювати каталітичну або підтримуючу кластерну політику з метою зміни стратегічного розвитку регіонів внаслідок створення необхідної інфраструктури.</p>
$MK_3 = \sum_{i=1}^n K_i + \sum_{j=1}^m F_j + \sum_{t=1}^l G_t,$ <p>де MK_3 – модель кластеризації третього типу; K_i – фірми-учасники кластера; F_j – фінансові організації – учасники кластера; G_t – представники органів влади відповідного рівня</p>	<p>Входження в кластер органів влади відповідного рівня (G_t) дозволяє отримати підтримку представникам сфери малого та середнього бізнесу у вигляді «податкових канікул», консультування учасників кластера щодо тенденцій розвитку певної території. Крім того, з'являється можливість виходу кластера за межі певної адміністративно-територіальної одиниці. За цієї моделі стає можливим здійснення каталітичної кластерної політики, оскільки прямі державні інвестиції не є вкрай необхідними.</p>
$MK_4 = \sum_{i=1}^n K_i + \sum_{j=1}^m F_j + \sum_{t=1}^l G_t + \sum_{k=1}^r P_k,$ <p>де MK_4 – модель кластеризації четвертого типу; K_i – фірми-учасники кластера; F_j – фінансові організації – учасники кластера; G_t – представники органів влади відповідного рівня; P_k – крупна фірма-лідер кластера</p>	<p>Кластер формується навколо фірми-лідера з масштабним виробництвом, яка інтегрує масу постачальників на різних стадіях ланцюга створення доданої вартості. Розробка продукту у такому випадку потребує високих постійних витрат, що покриваються виключно за умов значних обсягів реалізації. Для підтримки розвитку кластера держава повинна здійснювати інтервенціоністську політику.</p>

$MK_5 = \sum_{i=1}^n K_i + \sum_{j=1}^m F_j + \sum_{t=1}^l G_t + \sum_{k=1}^r P_k + \sum_{y=1}^h E_y,$ <p>де MK_5 – модель кластеризації п'ятого типу; K_i – фірми-учасники кластера; F_j – фінансові корпорації-учасники кластера; G_t – представники органів влади відповідного рівня; P_k – представники крупного бізнесу-учасники кластера; E_h – освітні та наукові організації</p>	<p>Модель характеризується високою інноваційною спрямованістю, розвинутим сектором наукових досліджень та системи освіти.</p> <p>Створення таких кластерів ініціюється державними органами управління за допомогою каталітичної кластерної політики з метою подолання неефективності роботи крупних галузей.</p>
---	--

Ефективність кластеризації залежить від заходів державного регулювання, які на етапі ініціювання кластерів полягають у пошуку їх майбутніх учасників, ліквідації інституціональних бар'єрів, розвитку програм підготовки та перепідготовки кадрів, стимулюванні зв'язків з науковими та освітніми організаціями.

У третьому розділі «Обґрунтування зв'язку процесів кластеризації та соціально-економічного розвитку регіону» досліджений взаємозв'язок між формуванням та функціонуванням кластерів і розвитком економіки регіонів, запропоновано порядок створення кластерної структури на прикладі галузі зеленого господарства; розроблено методику оцінки ефективності діяльності кластера; виявлено напрями впливу кластера з озеленення на економіку Харківського регіону.

Необхідність створення регіонального кластера з озеленення пов'язана з практичною реалізацією концепції сталого розвитку, що знаходить своє відображення у засадах «зеленої» економіки і проявляються у трьох основних принципах: 1) висунення на перший план екосистемних послуг як на національному, так і на міжнародному рівнях; 2) забезпечення зайнятості населення за рахунок створення «зелених» робочих місць та розробки відповідної політики; 3) використання ринкових механізмів для досягнення стійкого розвитку та підвищення економічної конкурентоспроможності.

Механізм комплексної оцінки взаємовпливу екологічних та економічних показників виявляється на основі обчислення валового регіонального продукту з урахуванням екологічної складової, так званого «зеленого» ВРП :

$$"Зелений" ВРП = ВРП - З - ВОПС, \quad (1)$$

де: ВРП – валовий регіональний продукт;

З – величина зносу основних виробничих фондів;

ВОПС – витрати на охорону природного середовища.

За підрахунками встановлено, що «зелений» ВРП складає приблизно 85% від його фактичної величини.

Схему та структуру кластера у зеленому господарстві представлено на рис. 2.

Рис. 2. – Структура кластера з озеленення Харківського регіону.

В якості ядра кластера обрано СКП «Харківзеленбуд» ХМР. У роботі запропоновано методику обчислення його фінансового результату, що математично має вигляд:

$$\Phi P_{\text{кластера}} = I * [O_n * C_p - O_c * C_z] + (1 - I) * [O_{pc} * C_{\text{рин}_c}], \quad (1)$$

де $\Phi P_{\text{кластера}}$ – фінансовий результат діяльності кластера;

O_n – обсяг ринкового попиту на продукцію кластера

C_p – середня ринкова ціна на продукцію кластера;

O_c – необхідний обсяг матеріалу, придбаний у учасників кластера;

C_z – закупівельна ціна за одиницю матеріалу;

O_{pc} – обсяг матеріалу, реалізованого учасниками кластера для зовнішніх споживачів;

$C_{\text{рин}_c}$ – середня ринкова ціна за одиницю посадкового матеріалу.

I – коефіцієнт інтеграції, який може приймати значення від 0 до 1 у залежності від моделей кластеризації, описаних вище:

$0 \leq I < 0,2$ - низький ступінь інтеграції (МК₁);

$0,2 \leq I < 0,4$ - помірний ступінь інтеграції (МК₂);

$0,4 \leq I < 0,6$ - середній ступінь інтеграції (МК₃);

$0,6 \leq I < 0,8$ - високий ступінь інтеграції (МК₄);

$0,8 \leq I < 1,0$ - найвищий ступінь інтеграції (МК₅).

Проведені розрахунки показали, що за інших рівних умов існує пряма залежність між ступенем інтеграції підприємств та дохідністю інтегрованої структури кластерного типу (рис. 3).

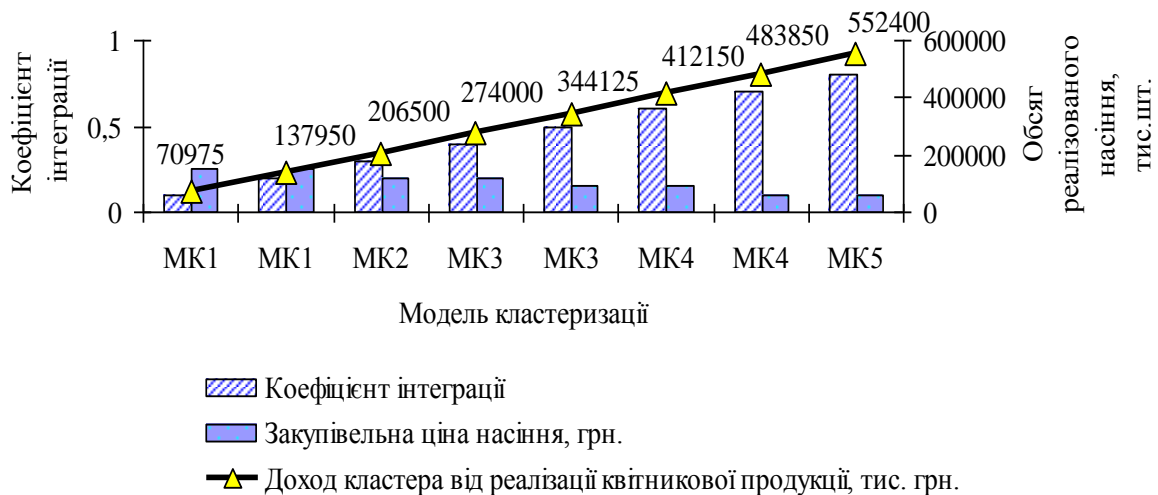

Рис. 3. - Динаміка доходу кластера з озеленення від реалізації квітникової продукції.

Участь у кластері з озеленення для його учасників пов'язана з отриманням позитивних синергетичних ефектів, таких як: досягнення оптимальних обсягів виробництва за рахунок розширення масштабів діяльності; отримання

додаткового доходу завдяки розширенню ринків збуту; економія власного капіталу через формування мережевих структур; зниження витрат на логістичні взаємодії; розширення асортименту власної продукції та зменшення імпортозалежності; зменшення комерційних ризиків та ін.

Кластеризація зеленого господарства безпосередньо впливає на виробничий потенціал Харківського регіону. Це пов'язано з розширенням області «покриття» кластера внаслідок розвитку як підприємств основної галузі, так і суміжних. За умови функціонування кластера з озеленення відбувається активна міжрегіональна взаємодія між підприємствами зеленого господарства та забезпечується раціональне використання факторів виробництва на різних підприємствах внаслідок кооперації всередині кластера.

Антитригерний ефект кластеризації виникає завдяки механізму співфінансування нововведень учасниками галузевого кластера. При цьому органи державної влади виступають тільки в ролі координатора цільового використання фінансових ресурсів. Серед учасників кластера з озеленення присутні як потенційні споживачі результатів наукових розробок профільного спрямування, так і наукові установи, здатні продукувати ці нововведення. Особливо це актуально для складних архітектурно-планувальних рішень з урахуванням особливостей місця розташування, поверхневого ґрунтового шару та специфіки посадкового матеріалу.

З точки зору стратегічного аспекту, кластер з озеленення сприяє підвищенню ефективності функціонування житлово-комунального господарства (на прикладі галузі благоустрою) через диверсифікацію господарської діяльності, ліквідацію витратної моделі господарювання. До того ж, кластер є однією з перспективних форм взаємодії місцевих органів влади та бізнесу на засадах державно-приватного партнерства, що в Україні знаходиться лише на етапі становлення.

Вплив кластера на інформаційний потенціал регіону проявляється у стимулюванні нових підходів із догляду за зеленими насадженнями завдяки створенню стійких каналів передачі передових знань та обміну досвідом у межах єдиного технологічного та інформаційного простору. Завдяки кластеризації зеленого господарства існує фінансова можливість апробації та освоєння передових технологій, покращення стану природного міського середовища за рахунок вирощування різних типів зелених насаджень.

Розвиток галузі благоустрою та суміжних з нею сфер сприяє появі додаткових робочих місць, а отже і зменшенню соціальної напруги серед населення, що виникла внаслідок негативних тенденцій посткризового для економіки України періоду. До того ж, покращення екологічного стану оточуючого середовища регіону є позитивною тенденцією у напрямку зниження захворюваності серед населення, а отже й показників природного приросту в

цілому.

Створення кластера з озеленення приведе і до покращення екологічної рівноваги у Харківському регіоні, аналіз якого (станом на 1.01.2013 р.) проведений за допомогою демоекологічного балансу з урахуванням наступних показників: середньої щільності населення регіону (92 особи/ км²); питомої ваги озелених територій у загальній площі (0,123); питомої ваги всіх природних біогеоценозів (0,268).

Порівнявши отримані значення із даними таблиці 2, можна встановити значне порушення екологічної рівноваги у Харківському регіоні. Однак, вже за перші три роки функціонування кластера, при розширенні площі озелених територій приблизно на 30%, стан рівноваги за показником питомої ваги зелених насаджень покращується до умовного.

Таблиця 2

Демоекологічний баланс регіону

Стан рівноваги	Питома вага біогеоценозів у загальній площі регіону	Питома вага озелених територій у загальній площі регіону	Середня щільність населення регіону
Стабільна	> 0,5	> 0,3	< 60
Умовна	0,3-0,5	0,2-0,3	60-90
Незначна	0,2-0,3	0,1-0,2	90-100
Відсутня	< 0,2	< 0,1	> 100

Таким чином, проведене дослідження показує високу економічну ефективність створення кластера з озеленення, але його формування на даному етапі потребує певної державної підтримки. Методами державної підтримки процесів кластероутворення у галузі зеленого господарства регіону є: 1) розробка нормативно-правових документів відносно функціонування інтеграційних кластерних структур, у яких було б визначено умови формування кластерів у сфері благоустрою, повноваження органів місцевої влади щодо участі у кластерах, регламентація основних питань їхньої діяльності, правове забезпечення відносин у межах діючих кластерів, захист прав учасників кластерних об'єднань, перелік джерел фінансування та принципи управління діяльністю таких структур; 2) затвердження стратегії переходу житлово-комунального господарства (в тому числі сфери благоустрою) на шлях кластерного розвитку на відповідний період, визначення початку реалізації пілотних проектів в окремих регіонах зі здійсненням фінансової підтримки цих проектів; 3) створення підрозділів при Міністерстві регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України зі сприяння реалізації кластерних ініціатив та забезпечення ефективного функціонування

кластерів з метою надання необхідних консультацій та нагляду за витрачанням бюджетних коштів на фінансування кластерних проектів; 4) проведення семінарів з питань доцільності формування кластерів у сфері благоустрою, роз'яснення їх основних переваг; здійснення процедур підвищення кваліфікації державних службовців з метою їх підготовки до регулювання процесів кластеризації в Харківському регіоні.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено вирішення наукового завдання, яке полягає у теоретичному обґрунтуванні і розробці методичного інструментарію процесу створення та функціонування кластерних структур у трансформаційних системах і визначення їхнього впливу на соціально-економічний розвиток регіону, що дозволило одержати наступні науково обґрунтовані теоретичні і практичні результати:

1. Виявлено, що для кластера, як мережевої структури, характерний ряд таких специфічних ознак як: наявність групи територіально сконцентрованих підприємств, об'єднаних інтенсивними координаційними зв'язками; технологічна близькість у вертикальному вимірі, що проявляється у зв'язках між постачальником та покупцем, тобто у «виробничих ланцюгах»; сукупність державних та приватних інститутів, підтримуючих інфраструктурних об'єктів і економічних агентів, які працюють всередині кластера.
2. Встановлено, що участь у кластері для його членів має суттєві переваги, серед яких: підвищення інвестиційної привабливості; посилення раціональності використання ресурсів; підвищення здатності до сприйняття інновацій. Поряд із перевагами, визначено і певні ризики участі у кластерах для їх учасників: ризик втрати комерційної інформації та виробничої таємниці; пріоритетна орієнтація наукових інститутів на співробітництво з великими підприємствами та нехтування малими; труднощі у розподілу прибутку між учасниками; лобіювання інтересів певних його учасників за умови надмірної підтримки державою кластерного об'єднання.
3. Аналіз різних типів кластерних структур, обумовлених певними специфічними соціально-економічними, інституціональними та політичними умовами різних країн світу, дозволив сформулювати п'ять моделей регіональної кластеризації: від об'єднання невеликих фірм, які мають близьке географічне розташування та подібну спрямованість за напрямом задоволення суспільних потреб, до об'єднання сфери великого бізнесу, фінансового сектору та державних органів управління та освітніх і наукових установ.
4. Роль органів державного управління у забезпеченні ефективної реалізації кожної з п'яти моделей кластеризації проявляється через здійснення ефективної кластерної політики, яку поділено на каталітичну, підтримуючу, директивну, інтервенціоністську.

5. Одним із результатів дослідження стала оцінка впливу кластерних структур на розвиток регіону з позиції соціальної та економічної складових. Вплив кластеризації на економічну складову регіонального розвитку виявляється через: посилення власних конкурентних переваг та інвестиційної привабливості регіону; зменшення імпортозалежності; адаптація структури господарства регіону до потреб ринку; виникнення фінансово-економічних можливостей для модернізації економіки; розвиток конкурентоспроможних високотехнологічних виробництв; створення мережевих інноваційних структур на основі кластерного підходу; підготовка висококваліфікованих кадрів згідно із вимогами ринку; розвиток інтеграційних процесів через транскордонне співробітництво. Оцінка впливу кластеризації на соціальну складову передбачає визначення зміни: тривалості життя населення; коефіцієнту природного приросту населення; частки витрат на харчування у загальному обсязі споживчих грошових витрат домогосподарств; відношення середньої зарплати до прожиткового мінімуму; коефіцієнту злочинності; кількості осіб, які навчаються у ВНЗ III-IV рівнів акредитації; частки населення із середньодушовими сукупними витратами на місяць нижче прожиткового мінімуму. Аналіз показників екологічного характеру здійснюється через розрахунок: відношення викидів шкідливих речовин у повітря стаціонарними джерелами відносно до площі регіону; відношення скидання забруднених зворотних вод до площі регіону; відношення скидання забруднених зворотних вод до площі регіону.

6. Враховуючи існуючу необхідність проголошення курсу на впровадження засад «зеленої» економіки та екологоорієнтований розвиток України, розраховано ефективність створення кластера з озеленення в Харківському регіоні з метою зниження негативного впливу забруднюючих чинників на оточуюче середовище мешканців крупних населених пунктів і підвищення якості життя населення міста.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

1. Федотова Ю. В. Формування технологічної квазіренти в умовах інноваційної діяльності / Ю. В. Федотова // Науковий інформаційний журнал «Бізнес Інформ». – Х. : ВД «ІНЖЕК», 2009. - № 11 (1). – С. 103 – 105.
2. Федотова Ю. В. Теоретичні аспекти становлення регіональних кластерних моделей / Ю. В. Федотова // Часопис Хмельницького університету управління та права «Університетські наукові записки». – Хмельницький : ХУУтаП, 2010. – № 1(33). – С. 231 – 235.

3. Федотова Ю. В. Міжнародний досвід формування кластерних структур та можливості його використання в регіонах України / Ю. В. Федотова // Всеукраїнський науково-виробничий журнал «Інноваційна економіка». – Тернопіль : вид-во БФ «Добрі справи», 2010. - №3. – С. 41 – 45.
4. Федотова Ю. В. Особливості та фактори становлення кластерної організації господарської діяльності в регіонах України / Ю. В. Федотова // Вісник Національного університету водного господарства та природокористування. – Рівне : Редакційно-видавничий центр НУВГтаП, 2010. - № 2 (50). – С. 223 – 230. – (Серія «Економіка»).
5. Федотова Ю. В. Шляхи формування, структура та синергетичні ефекти кластерів у зеленому господарстві / М. І. Блуд, Ю. В. Федотова // Бюлетень міжнародного Нобелівського форуму «Світова економіка ХХІ століття: цикли та кризи». – Дніпропетровськ : ТОВ «Роял Принт», 2011. - №1 (4). – С. 57 – 64 15 (*особистий внесок автора – сформовано п'ять основних моделей кластерних структур в залежності від кількості та якісного складу їх учасників, запропоновано відповідний тип кластерної політики для кожної моделі*).
6. Федотова Ю. В. Основные модели кластерной политики и возможности их применения в регионах Украины / В. П. Решетило, Ю. В. Федотова // Науковий вісник Полтавського національного технічного університету ім. Юрія Кондратюка «Економіка і регіон». – Полтава : ПолНТУ, 2012. - №1 (32). – С. 11 – 15 (*особистий внесок автора – сформовано структуру і цільові орієнтири кластера з озеленення, виділено склад його учасників*).

Опубліковані праці апробаційного характеру

7. Федотова Ю. В. Сутність та переваги кластерної форми організації господарської діяльності / Ю. В. Федотова // Інвестиційні та інноваційні складові розвитку внутрішнього ринку України в умовах глобалізації: матеріали міжнародної науково-практичної конференції молодих вчених, аспірантів та студентів, 5 – 6 листопада 2009 року. – К. : КНУ ім. Т. Шевченка, 2009. – С. 110 – 111.
8. Федотова Ю. В. Роль кластерного підходу в забезпеченні конкурентоспособности региона / Ю. В. Федотова // Актуальні проблеми економічного та соціального розвитку виробничої сфери: матеріали міжнародної науково-теоретичної конференції молодих учених і студентів, 21 – 22 травня 2009 р. – В 2-х томах. – Т.2. – Донецьк : ДВНЗ «Донецький національний технічний університет». – С. 252 – 253.
9. Федотова Ю. В. Кластерная организация экономической деятельности / Ю. В. Федотова // Теория и практика экономики и предпринимательства: материалы VI международной научно-практической конференции, 4 – 6

- мая 2009 года. – Симферополь, 2009. – С. 127 – 128.
10. Федотова Ю. В. Виникнення синергетичного ефекту в процесі функціонування кластерів / Ю. В. Федотова // Сучасні проблеми ефективності інноваційно-інвестиційного розвитку підприємств: матеріали II міжнародної науково-практичної конференції, 25 – 26 листопада 2010 р. – Х. : ХДТУБА, 2010. – С. 132 – 133.
 11. Федотова Ю. В. Інноваційні кластери та їх роль у підвищенні конкурентоспроможності економіки регіону / Ю. В. Федотова // Формування конкурентоспроможного середовища для досягнення світових параметрів факторіальних і результативних показників виробництва: матеріали всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції, 24 – 25 червня 2010 року. – Тернопіль : ТІ АПВ НААНУ, 2010 – С. 243 – 244.
 12. Федотова Ю. В. Кластери як одна з організаційних форм мережевих структур / Ю. В. Федотова // Организационно-экономические проблемы регионального развития в современных условиях: материалы всеукраинской научно-практической конференции молодых ученых, аспирантов и студентов, 22 апреля 2010 г. – Симферополь : Таврический национальный университет им. В.И. Вернадского, 2010. – С. 344 – 345.
 13. Федотова Ю. В. Перспективы создания трансграничных кластеров: украинский опыт / Ю. В. Федотова // Современные проблемы инновационной экономики регионов России: теоретические и практические аспекты: материалы научно-практической конференции, 23 – 24 апреля 2010 г. – Дербент : ГОУ ВПРО «ДГТУ», 2010 – С. 337 – 338.
 14. Федотова Ю. В. Кластеризація зеленого господарства як напрям підвищення екологічної безпеки регіону / Ю. В. Федотова // «Екологія. Людина. Суспільство» : матеріали XIV міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів та молодих вчених, 18 – 22 травня 2011 р. – К.: НТУУ «КПІ», 2011 – С. 338 – 339.
 15. Федотова Ю. В. Кластер як ефективна форма державно-приватного партнерства в житлово-комунальному господарстві / Ю. В. Федотова // Актуальні проблеми розвитку галузевої економіки та логістики: матеріали науково-практичної конференції, 14 – 15 квітня 2011 р. – Х.: НфаУ, 2011. – С. 61 – 62.
 16. Федотова Ю. В. Підвищення ефективності функціонування зеленого господарства шляхом кластеризації / Ю. В. Федотова // Соціально-економічний розвиток України та її регіонів: проблеми науки і практики: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, 10 – 11 травня 2012 р. – Х. : ФОП Александрова К.М.; ВД «ІНЖЕК», 2012. – С. 320 – 321.

Опубліковані праці, які додатково відображають результати дисертації

17. Федотова Ю. В. Регіональні аспекти розвитку національної економіки: Національна економіка: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / за заг. ред. Решетило В. П.; Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. – Х : ХНАМГ, 2009. – 386 с. – С. 62 – 96. – Розділ 3 (*Особистий внесок: проведений аналіз методів розрахунку складових економічного потенціалу регіону*).
18. Федотова Ю. В. Проблеми становлення нових інституціональних структур як фактор інноваційного розвитку регіонів України: Інституційні фактори стійкого розвитку регіональних соціально-економічних систем: монографія / В. П. Решетило, Г. В. Стадник, І. А. Островський та ін.; за заг. ред. В. П. Решетило; Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. – Х. : ХНАМГ, 2013. – 241 с. – С. 139 – 149. – Підрозділ 2.5 (*Особистий внесок: обґрунтовано місце та роль кластерних структур у інноваційному розвитку регіонів України*).

АНОТАЦІЯ

Федотова Ю. В. «Формування кластерних структур та їх вплив на соціально-економічний розвиток регіонів». – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.05 – розвиток продуктивних сил і регіональна економіка. – Харківська національна академія міського господарства. – Харків, 2013.

Дисертація присвячена теоретико-прикладному аналізу процесів кластероутворення, визначенню ефективності діяльності кластерних структур, їх ролі у соціально-економічному розвитку регіону.

У роботі систематизовано переваги та недоліки участі у кластерних структурах для їхніх потенціальних учасників, сформовано п'ять моделей кластеризації в залежності від кількості та якісного складу учасників, інтенсивності взаємозв'язків між ними, рівня нормативно-правового, фінансового та інфраструктурного забезпечення: від об'єднання невеликих фірм, які мають близьке географічне розташування та подібну спрямованість за напрямом задоволення суспільних потреб, до об'єднання не тільки сфери бізнесу, фінансового сектору та державних органів управління, а й освітніх та наукових установ.

Сформовано узагальнену методику оцінки впливу діяльності кластерних структур на розвиток регіону за соціальними, економічними та екологічними критеріями.

Розроблено порядок формування та методику оцінки фінансового результату кластера з озеленення із використанням алгебраїчної моделі, де ключовим компонентом є врахування коефіцієнту інтеграції, що приймає

значення від 0 до 1 в залежності від обраної моделі кластеризації. Доведено, що за умови незмінності інших факторів, існує пряма залежність між ступенем інтеграції підприємств та дохідністю інтегрованої структури кластерного типу.

Ключові слова: інтеграція, мережа, кластер, інноваційна квазірента, демоекологічний баланс регіону.

АННОТАЦІЯ

Федотова Ю. В. «Формирование кластерных структур и их влияние на социально-экономическое развитие регионов». – Рукопись.

Диссертация на получение научной степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.05 – развитие производительных сил и региональная экономика. – Харьковская национальная академия городского хозяйства. – Харьков, 2013.

Диссертация посвящена теоретико-прикладному анализу процессов кластерообразования, определению эффективности, экономических преимуществ и роли в кластерах в социально-экономическом развитии региона. В работе систематизированы преимущества и недостатки участия в кластерных структурах для их потенциальных участников, сформированы пять моделей кластеризации на основе принципов государственно-частного партнерства в зависимости от количества та качественного состава участников, интенсивности взаимосвязей между ними, уровня нормативно-правового, финансового и инфраструктурного обеспечения: от объединения небольших фирм, которые имеют близкое географическое расположение и подобную направленность по способам удовлетворения общественных потребностей, к объединению не только сферы бизнеса, финансового сектора и государственных органов управления, а и образовательных и научных учреждений.

Обоснована необходимость внедрения принципов «зеленой» экономики в приоритеты регионального развития Украины, что заключается в оценке и выдвигании на первый план экосистемных услуг как на национальном, так и на международном уровнях. Сформирована структура и порядок создания регионального кластера на примере зеленого хозяйства Харьковского региона. В состав кластера по озеленению входят: предприятия – поставщики сырья и материалов; потребители – юридические лица и органы местного самоуправления; научно-исследовательские и образовательные организации; соответствующие подразделения органов государственного управления. Ядром кластера выбрано специализированное коммунальное предприятие «Харьковзеленстрой» Харьковского городского совета. Функции координирующего органа возложены на корпорацию «Укрзеленстрой».

Разработана методика оценки финансового результата кластера с использованием алгебраической модели, где ключевым элементом является

учет коэффициента интеграции, который принимает значение от 0 до 0,8 в зависимости от выбранной модели кластеризации. При условии неизменности прочих факторов существует прямая зависимость между степенью интеграции предприятий и доходностью интегрированной структуры кластерного типа. Выявлено, что кластеризация зеленого хозяйства оказывает значительное влияние на интегральный показатель демоэкологического баланса региона, который включает в себя: показатели удельного веса озелененных территорий, среднюю плотность населения и удельный вес всех природных биогеоценозов. Установлено, что результатом работы кластера по озеленению является переход экологического равновесия в «условное» положение (по сравнению с существующим «незначительным»).

Ключевые слова: интеграция, сеть, кластер, инновационная квазицентра, демоэкологический баланс региона.

ABSTRACT

Fedotova Y.V. "The formation of cluster structures and their influence on socio-economic development of regions". – Manuscript.

Thesis for a Candidate in economics by speciality 08.00.05 - development of productive forces and regional economy. – Kharkiv National Academy of Municipal Economy. –Kharkiv, 2013.

This thesis reveals the theoretically applied analysis of clustering processes, the efficiency determination of cluster structures activity and their role in socio-economic development of region. Advantages and disadvantages of participation in cluster structures for their potential participants have been systematized. Five models of clustering have been formed depending on number and the quality list of participants, the intensity of interrelation among them, of normative legal level, the financial and infrastructural support: on integration of small firms which have close geographical position and similar direction to satisfy social needs for unification not only the business field and public authorities but also educational establishments and scientific institutions.

The generalized procedure of influence estimation of cluster structures activity on the development of the region according to social, economic and ecological criteria have been formed. The method of formation and the financial result estimation of cluster in planting of greenery with the use of algebraic model where the key element is the consideration of coefficient integration, which possesses the value from 0 to 1 depending on chosen model of clustering have been developed. The direct relation between the degree of enterprises integration and integration structure profit of the cluster type under the terms of invariability of other factors have been proved.

Key words: integration, network, cluster, innovative quasirent, demoeological balance of the region.

ФЕДОТОВА ЮЛІЯ ВОЛОДИМИРІВНА

ФОРМУВАННЯ КЛАСТЕРНИХ СТРУКТУР ТА ЇХ ВПЛИВ НА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК РЕГІОНІВ

Спеціальність 08.00.05 – розвиток продуктивних сил і регіональна економіка

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Відповідальний за випуск

д.т.н., проф. Торкатюк В.І.

Підп. до друку
Друк на різнографі
Зам. № _____

Формат 60×84 1/16
Ум. друк арк. 0,9
Тираж 100 прим.

Видавець і виготовлювач:

Харківська національна академія міського господарства
вул. Революції, 12, Харків, 61002

Електронна адреса: rectorat@ksame.kharkov.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи:

ДК № 4064 від 12.05.2011